

fahs

NUMMER 3 * OKTOBER 1989 * 3. ÅRGANG.

DET UKENDTE NORDSJÆLLAND

De fleste af os har vel i virkeligheden kun et mere eller mindre overfladisk kendskab til Frederiksborg Amt. Vel har vi set Kronborg og Fredensborg Slot og gået tur langs Esrom Sø og i Tisvilde Hegn, måske set Helene Kilde eller stendysserne i Valby Hegn, men langt det meste af Amtets Naturskønne og kulturhistorisk interessante områder er kun kendt af de lokale. I dette nummer af Fahs indleder vi derfor en række artikler med forslag til ture i det ukendte Frederiksborg Amt. Ture, der ikke kan læses om i turistbrochurer eller -bøger, men må fortælles af de lokale, der kender de skønne pletter i netop deres område. Dem der kender en smutvej ad kønne markveje og skovstier til en pragtfuld stendysse, en mindesten eller en spændende bygning. At udforske det ukendte Frederiksborg Amt på egen hånd er meget spændende, men det er rart at vide at der ikke står en bidsk hund for enden af en blind markvej. Dem, der har lokalkendskabet, kan vise den rette vej til de rigtige steder.

Vi lægger ud med en vandre-tur i et ret ukendt skovområde i udkanten af Helsingør og skal ærligt indrømme, at vi ikke har turforslag til de følgende numre. Dem må læserne komme med. Blandt de

fahs

FAHS er et medlemsblad for FREDERIKSBORG AMTS HISTORISKE SAMFUND og udkommer 4 gange årligt. Artikler til bladet sendes til FAHS, sekretariatet, Stjernegade 6, 3000 Helsingør.

FAHS * NUMMER 2 * OKTOBER 1989 * 3. ÅRG.

REDAKTION:

Kenno Pedersen
(ansvarsh.)

Poul Korse

Lars Bjørn Madsen

Eva Deichmann

indsendte turforslag vil vi søge at udvælge dem efter det kriterium, at størstedelen af Amtet skal blive dækket. Vi håber at vore læsere er ligeså begejstret for ideen som vi selv er, og venter derfor spændt på de mange turforslag der blot skal sendes til bladets adresse.

Alfred Sørensen

Af stadsarkivar Henrik Zip Sane

2. del

Farum Grundejerforening, egentlig Farum Borger- og Grundejerforening var nok medlemsmæssigt sammensat af både tilflytterne og de indfødte, men var klart domineret af gårdejerne. Forhandlingerne kom igang og Sognerådet deltog med et par observatører. Alligevel havde Sognerådet svært ved at følge med.

Alfred Sørensens teknik var raffineret men enkel. En konkurrent fra hans tid i Køge har givet følgende eksempel. Alfred Sørensen var altid opmærksom på om der var nogen som skulle have skrevet testamente. Han var utrolig hurtigt igennem arv af jord og penge men gjorde så et stort nummer ud af særlige ønsker om begravelse, salmer i kirken, kistens placering osv. Når han så blev spurgt hvordan man kunne sikre sig opfyldelsen af disse ønsker stillede han sig til disposition, og opnåede derved med stor sikkerhed at blive indsat som *executo testamenti*. Hvilket naturligvis gav penge.

I store forretninger, som f.eks. udstykningerne i Farum, var teknikken ikke meget anderledes. Han fremlagde konsekvent kopier af et par landbrugsministerielle udstykningsapprobationer samtidig med et par vejplaner, hvoraf den ene var særdeles ufordelagtig for Sognerådet. Når Sognerådet så kastede sin energi, og sin sagførers (som pludselig blev Rudolf Sand), over arbejdet med at afvise den ene plan, lod Alfred Sørensen Sognerådet forstå at forhaling kostede aktieselskabet og et par købere ag grunde penge, hvorefter den for Sognerådet mindre ubehagelige, men for Alfred Sørensen særdeles tilfredsstillende vejplan som regel godkendtes.

Helt problemfrit var det dog ikke. Sognerådet kunne til tider være for besværlig for Alfred Sørensen. Men tilsyneladende gik det i perioden 1917-1921 også så hurtigt med udstykningerne at

ikke mange andre end Alfred Sørensen kunne bevare overblikket. Til hans faste landinspektør måtte han flere gange sende små påmindelser om at huske det ene og det andet, samt ikke forveksle den ene grund med den anden. I perioder gik det dog over al forventning. I en af dem benyttede Alfred Sørensen sig af den gode stemning til at opfordre Sognerådet til i en skrivelse af 12.11.1919 at opkalde en vej efter sig. Det nægtede Sognerådet dog. Det var iøvrigt den vej der senere fik navnet Stationsvej.

Måske kom Alfred Sørensen forslag som for at fejre afslutningen på mere end et års debat om denne vejs bredde. Han havde ønsket 12 alen, Sognerådet 16 alen, og man var endt med over en middag på selve Jernbanehotellet at enes om 14 alen, med en hypotetisk mulighed for senere udvidelse til de 16 alen.

Man kan næsten høre Alfred Sørensen modtage besked om afvisningen af hans navneforslag, med et dårligt undertrykt: "de utaknemmelige skarn".

Hen mod slutningen af 1920 havde Alfred Sørensen fået nok af det han måtte opfatte som smålig tankegang hos Sognerådet. Dels var der stadig vrøvl med nogle vejbredder, dels var Sognerådet for første gang siden et forlig om aktieselskabets skat i 1910 igen begyndt at interessere sig for Alfred Sørensens manglende skattevilje. Officielt hedder det sig i Sognerådets forhandlinger og i artikler i tidens aviser at Sognerådets formand trak sig frivilligt i foråret 1921 p.gr. af nogle uoverensstemmelser i kommunens regnskab. I sognerådets korrespondance finder man imidlertid en række indicier for at Alfred Sørensen skubbede til læssot. Det er f.eks. påfaldende at læse følgende i Sognerådets korrespondancejournal for indgående post under nummer 285/1921 (26.07.1921): "fra Københavns Skattedirektorat vedr. Svar paa Forespørgsel om A/S Skat til Farum Kommune i 1919/20 og 1920. Videre sendt til Overretssagfører Sand til Processen mod ...". Det er altså aktieselskabets skatteindbetalinger som tilsyneladende er væk. Og det er Alfred Sørensens gode ven og kollega som fører kniven.

Barsk kunne Alfred Sørensen altså være. Nu opnåede han tilpas udskiftning i Sognerådet. Således blev den nye sognerådsformand Karl Larsen. Han var en af de større gårdejere i det gamle Farum og var både en mand der kunne se ideen i at omsætte landsognejord til byggelodder, hvilket han selv så småt var begyndt på om end han ikke med sine jordes beliggenhed noget væk fra banen, kunne opnå helt de samme muligheder som Alfred Sørensen. Og han så samme interesse i at få Slangstrupbanen elektrificeret og dermed kraftigt moderniseret, som Alfred Sørensen allerede i breve for år tilbage havde tilskyndet Sognerådet at gøre sin indflydelse gældende for.

I 1921 fik iøvrigt også stationsforstander Johannes Jespersen sæde i Sognerådet, og nu blev han en endnu mere effektiv samarbejdspartner for Alfred Sørensen. Efter Alfred Sørensens død skulle det blive denne Johannes Jespersen som sad ved roret i

Sognerådet i Farum frem til 1958, og herefter som borgmester i endnu 4 år som leder af Kommunalbestyrelsen.

Alfred Sørensen havde sat en udvikling igang ved at ryste det lille stillestående samfund til at deltage i en jernbanelinies muligheder. Her er blot givet en introduktion til emnet.

BØGER

Gennem Tjørn og Nat

UDVALGTE DIGTE AF ERIK DALL
(pseudonym for Frederik Wandall)

I 1908 udgav digteren Frederik Wandall sin digtsamling. Det var et livsværk af en mand, der havde brudt med kirken og dermed sit vellønnede embede som kateket i Præstø. Sandsynligt er digtene blevet modtaget med interesse i nogle kredse og med ligegyldighed i andre. Dog fra kompetent side, nemlig fra digteren Helge Rode, blev der givet udtryk for, at digtene hørte hjemme på det litterære parnas.

Nu, en menneskealder senere, har digterens søn, forfatteren Svend Wandall (nu 85 år gammel) foretaget et begrænset udvalg af digtsamlingen og i samråd med forlaget Brage besluttet at udgive dem. Det er en snes digte,

der giver læseren et godt billede af en fin lyriker i sin tid og en rebel, der opgav kødgyden for at sige sandheden om den verden, han levede i. Disse stærke malmfulde digte vil uden tvivl også gøre et dybt indtryk på nutidens læsere.

Folmer Haurum

1. udg. 1. febr. 1911
J. J.

En tur i Klostermoseskoven

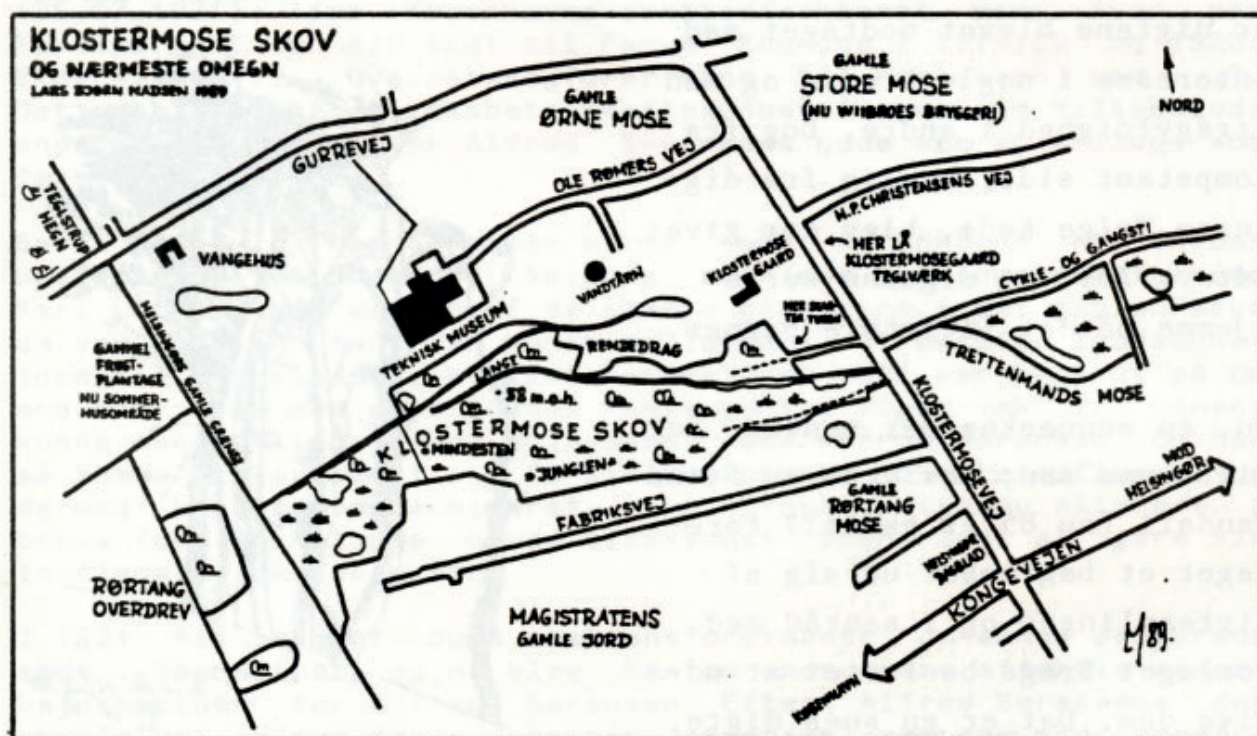
Af museumsinspektør Lars Bjørn Madsen

Midt i Helsingørs vestlige industriområde, ligger den lille oase kaldet Klostermoseskoven. Den ligger i et stærkt kuperet terræn og byder på en vild, på sine steder næsten jungleagtig, natur.

Kloster Mose hed stedet i sin tid, da området her var Helsingørs overdrev med vild uopdyrket natur med mange moser. Klostermosen, der sammen med resten af overdrevet ejedes af Helsingør by indtil begyndelsen af forrige århundrede, da byen begyndte at sælge overdrevsjorden fra til billig penge. Klostermosen med tilstødende jorder købtes i 1848 af slesvigeren G.F.Dithmer, og her anlagde han sit store teglværk "Klostermosegaard", der i 1872 havde æren af at

være landets tredje største teglværk med godt 80 mand i arbejde.

I 1861 opførte Dithmer den statelige hovedbygning, der stadig eksisterer under adressen Klostermosevej 117. Selve teglværket lå overfor bygningen på den anden side af Klostermosevej, der dengang var en snorlige markvej. Teglværket lukkede i 1918. I 1947 købte Helsingør Kommune teglværkets jorder, heriblandt Klostermosen, der da forlængst var sprunget i skov. I 1956 blev mosen ved tinglyst deklARATION erklæret for fredskov, hvilken status den stadig har. Teglværkets hovedbygning, "Klostermosegaard" købtes i 1951 af Foreningen Mødre-og børnehjælpen og overgik i 1979 til Københavns

Kommune.

Klostermoseskoven er en del af et langstrakt moseområde, der strækker sig fra Rørtang overdrev over Nøjsomhed til området øst for Hestens Bakke nær Kongevejen. Dette naturskønne vådområde er ikke kun bevaret i Klostermoseskoven, men også på den anden side af Klostermosevej, helt ned til boligområdet "Nøjsomhed" - forøvrigt opkaldt efter Helsingørs andet store teglværk af samme navn. Denne del hed i sin tid Trettenmands Mose, medens området, hvor Wiibroes Bryggeri idag ligger, hed Store Mose. Da Wiibroes Bryggeri for få år siden stadig havde en del af sin virksomhed liggende nede i Helsingørs centrum, omtaltes det nuværende bryggeri altid som "Mosen" - man kørte øllet til tapning på "Mosen". Betegnelsen var altså meget rigtig, omend de fleste nok har tænkt på Klostermosen, som vejen herude hedder.

Klostermoseskoven er et smalt langstrakt areal, hvor vådområdet med sin junglelignende bevoksning udgør den sydvestlige del, medens den nordlige del hæver sig højt over mosen i form af et langstrakt bakkedrag, kaldet Lange Rendedrag. Her, hvor der er bevokset med bøgestræer, føres normal skovdrift under tilsyn af statsskovvæsenet.

Vi går ind i skoven fra Klostermosevej ved nr. 111. Stien er bred på dette første stykke, men det anbefales at stille cyklen ved de bomme, der findes, når man kommer ind til selve skoven. Skoven er jo lille og de fleste stier ikke særlig velegnet til almindelig cykling. Vi følger stien og ser

til venstre ned mod moseområdet og til højre op mod det bøgebevoksede Lange Rendedrag. Skoven kan på dette sted godt minde lidt om den pragtfulde Meulenberg Skov syd for Helsingør nær Snekkersten. Vi kommer snart til en lille sti på højre hånd, der fører os op på bakketoppen og lader os følge skovens nordre udkant. Skoven er iøvrigt, hvad der er typisk for skove i nærheden af boligområder, forsynet med finmasket net af mere eller mindre planlagte stiføringer, men denne tur gennem Klostermoseskoven følger i store træk skovens nordlige bakkede del på udvejen og den sydlige mosefyldte og tætbevoksede del på hjemvejen. Så kan man ellers krydse den smalle skov, som man lyster. Denne nordlige del af skoven, hvor vi nu befinder os, består hovedsagelig af ung bøgebevoksning, men hist og her træffer vi på lidt graner. Snart ser vi mod nord Danmarks Tekniske Museum i det fjerne - men ikke så fjernt endda! Dette museum kan man jo passende besøge efter skovturen.

Vor vandring afbrydes af en bred gravet grøft, der gnaver sig tværs gennem skoven. Den har antagelig i sin tid forbundet de to tidligere eksisterende nabomoser, den nordlige Ørne Mose og den sydlige Rørtang Mose. Såvel moserne som grøften er nu stort set tørlagte. Vi hopper elegant over renden eller følger den et lille stykke mod syd, hvor man bekvemt kan krydse den, og befinder os nu i den vestlige ende af Klostermoseskoven. Her er fremdeles bøgen dominerende, men indimellem søger ahorn at trænge op i solens

Familien Smith i fotograferet i stuen på Klostermosegaard. Fra venstre ser man fru Schottländer, frk. E. Høst, fru Elisabeth Smith, fru M. Høst, fru M. Sørensen og Gustav Smith.

stråler. Et stort vandhul omkranset af meget tæt bevoksning spærrer vor videre færd mod vest. Her slutter skoven. I hvert fald foreløbig. Kommunens stadsgartner, Chr. Vang Christensen drømmer om engang at kunne lade stien fortsætte uden om vandhullet og videre mod vest til Rørtang overdrev, der i kommunens lokalplan desværre er udlagt til industriområde. Et par små skønne skovbevoksede pletter i dette fremtidige industriområde vil dog forblive urørte, og stien vil kunne føre os frem til disse og videre

ud til Gurvevej og Teglstrup Hegn, hvis sydlige del vi kan se herfra, hvor vi nu står. Stadsgartnerens planer omfatter også det førnævnte vådområde øst for Klostermosevej, som han gerne ser inddraget i et fremtidigt sammenhængende langstrakt fredet vådområde, hvor afvandingen ikke må ske til fryd for flora og fauna. Lad os håbe at stadsgartneren får disse ønsker opfyldt.

Vi går nu tilbage ad stien hen til den tværgående grøft og få meter videre langs denne mod syd. Man kan her ikke undgå at få øje på Klostermoseskovens kulturhistoriske seværdighed: En mindesten rejst midt i en nu ødelagt kreds af mindre marksten. På mindestenen,

en utildannet natursten, stå indhugget følgende tekst:

IN MEMORIAM

GUSTAV SMITH

1848-1917

ELISABETH SMITH

1851-1927

Gustav Valdemar Julius Smith, som hans fulde navn lød, var født på Aldershvile i Gladsaxe. I 1856 flyttede familien til Helsingør og bosatte sig på landstedet Fredsholm ved Kongevejen, hvor de boede indtil 1865. 16 år gammel blev han udnævnt til reserveofficersaspirant ved kavalleriet, hvor han havde valgt at starte sin karriere. I 1867 blev Gustav Smith premierløjtnant og kom snart til Kastellet i København, hvor han blev kaptajn. Gustav Smith afsluttede en glørværdig karriere ved hæren i 1900, hvor han ved sin afsked blev hædret med titlen af oberstløjtnant. Inden da var han blevet ridder af Dannebrogssordenes 3. grad og avancerede i 1917, samme år som han døde til Dan-

nebrogsmænd. I 1882 var han blevet gift med Elisabeth Augusta Schlichtkrull.

Vi kender ikke den præcise bevæggrund for anbringelsen af mindestenen i Klostermoseskoven, men på et tidspunkt har Gustav Smith ejet Klostermosegaard, hvorfor de to utvivlsomt har været betaget af den nærliggende skovs skønhed, som den dengang lå, frit på åbne marker mellem moserne.

Vi forlader mindestenen og går ned til stien, der følger skovens sydlige del og kommer straks ind på den jungleagtige del af skoven. Vilde hindbær, brændenælder, tørst, hyld, brombær og mange andre planter læner sig over den smalle sti, medens birk, bøg, røn supplerer junglebevoksningen på vor højre side. På venstre side står unge graner tæt på det stigende terræn, og foran os står en stor røn med sine smukke røde bær. Man kan være heldig

Udsnit af Geodætisk Instituts maa-
lebordsblade fra 1900, visende
Klostermoseskoven og nærmeste omegn

at finde en snog, som iøvrigt er en meget almindelig beboer i Klostermose-skoven. En botanisk kommer ret fremme: To kæmpestore rhododedronbuske hæver deres mørkegrønne blade foran os. Det er ikke just almindeligt at træffe på i de nordsjællandske skove. Mon ikke de er plantet i 1920'erne af Klostermosegaards daværende ejer. Vi når nu hovedstien og følger denne langs dalsænkningen i skovens sydlige udkant. Vandløbet, der følger moseområdet, er på et stykke rørlagt, uvist af hvilken grund. Stadsgartneren planlægger dog at fjerne fremmedlegemet

ved lejlighed, så vandet atter kan risle frit. Den sidste strækning er ganske smuk, selv om vi nu begynder at kunne høre larmen fra bilerne på Klostermosevej. Eg og ahorn er de dominerende unge træer på denne sidste strækning. Hist og her skyder et mægtigt fyrretræ op mod himlen og minder den rejsevante om Sequia-skovene i Californien.

Turen ender brat på Klostermosevej, så pas på, hvis De har valgt at cykle turen. Gå til venstre, hvis De vil hen, hvor De startede turen.

FORSIDEBILLEDET:

Forsidebilledet er denne gang et udsnit af en tegning lavet af maleren J. Ths. Lundbye i 1848. Lundbye nåede i sin korte levetid, 30 år, at udføre en stor mængde tegninger. Det var udkast, skitser, improviserede rids gjort med pennen som hans førstehåndsindtryk af det dejlige sjællandske landskab, som han færdedes så meget i.

Tegningen her er lavet i hans sidste leveår, hvor han i 14 dage opholdt sig på gården Godthaab lidt nord for Helsingør. Her skrev, tegnede og malede han i eet væk. Om opholdet skrev han bl.a.: "Disse 14 fredens Dage have

været mig sande Festdage." Motivet er formentlig hentet i Teglstrup Hegn og samme sted har han i en lignende tegning skitseret sig selv som trolld. Tegningen er lavet i februar måned, men stemningen i den unge granskov er tilpas efterårsagtig. Den leder tankerne han på den forestående hyggelige tid, hvor skovens graner giver læ for de ruskende efterårsvinde. Granskoven er jo en pudsigt ting. Om sommeren er den kølig og fugtig og om vinteren er den lun; sneen når ikke herind på det bløde grannåletæppe.

-lbm-

Frederiksborg Amt.

Helt gamle værker om Frederiksborg Amt er spændende og ofte morsom læsning, som eksempelvis skovrider G. Sarauws beskrivelse af Frederiksborg Amt fra 1831. I bogen kan man blandt meget andet godt om livet i Amtet læse om bondens dagligdag:

"Det quindelige Personale af Almueklassen finder man næsten altid beskæftiget med Spinden og Karten, paa Tider, hvor Markarbeide eller andre huuslige Sysler ei gjøre Krav paa dem, og unægtelig forfærdiges ikke lidet af Vadmæl, Hvergarn og Lerreder i en Bondegaard.....

Medens vi saaledes see Fruentimmeret

stedse beskæftiget de lange Vinteraftener, træffe vi Mandfolkene, fra Husbonden til Tjenestedrengen, denne hele Tid igiennem ikkun to Gange syselsatte: At spise deres Middagsmad, naaer de komme ind, og snart derpaa Nadveren, for jo før jo hellere at komme til at strække sig paa Bænken. Er der nogen imellem dem, som ei kan holde det ud saaledes hele Aftenen, griebes vel ogsaa til Kortene, eller man gjør en afstikker til et privilegeret eller uprivilegeret Skjænkested, om et saadant skulde have vidst at skuffe det Offentliges Aarvaagenhed."

navn _____

tydelig skrift

stilling _____

adresse _____

(husk postnummer)

indmelder sig hermed i Frederiksborg Amts
historiske Samfund

**FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND**

Sekretariatet

Stjernegade 6

3000 HELSINGØR

Hermed indkaldes til ordinær generalforsamling i Frederiksborg Amts Historiske Samfund onsdagen den 25. okt. 1989 klokken 19.30 på Frederiksborg Slot i foredrags-salen i den gamle ridestaldslænge.

DAGSORDEN:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Kasserens beretning
4. Fastsættelse af kontingent
5. Valg af revisorer jfr. lovens § 4.
6. Indkomne forslag i henhold til § 7.
7. Eventuelt

P. b. v.

Kenno Pedersen

Efter generalforsamlingen vil museumsdirektør Mette Bligaard, Frederiksborg Slot, holde foredrag over emnet Ferdinand Meldahls Frederiksborg Slot.

